

## PŘEDMLUVA

(...) Stejně jako ostatní publikace série je to diskusní materiál, jehož záměrem je podnítit profesionální diskusi a přispět k dosažení národního konsensu o cílech a obsahu školních osnov. Tato diskuse probíhá nyní v rámci opatření vytyčených zákonem o reformě výchovy a má vést k vypracování Národních osnov, a to zejména v činnosti Výboru národních osnov (National Curriculum Council - NCC). Drama má úzké vazby k angličtině a k ostatním základním předmětům Národních osnov. (...) Tento dokument je třeba číst jako celek, protože všechny části jsou spolu vzájemně propojeny.

## ÚVOD

Drama ve škole je praktický umělecký předmět. Sahá od strukturované dětské hry přes improvizace ve třídě a představení speciálně vytvořených látek až k představením Shakespeara. Je založeno na lidské schopnosti "hrát (dělat jako)", být někým nebo něčím jiným. Prostřednictvím tohoto aktu imaginace mohou žáci prozkoumávat, jak se chovají lidé za určitých okolností, dnes nebo jindy, v různých společnostech. Prostřednictvím obrazovosti může být zkoumán a zkoušeno a sdíleno, jako by bylo reálné.

V dramatu znovu vytváříme a zkoumáme lidské jednání včetně našeho vlastního a poznáváme, jak probíhá a kam může vést. Testujeme svá individuální stanoviska ve vztahu ke stanoviskům druhých; to je to, co se odehrává, když dva lidé přijmou v dramatu různá stanoviska. Konflikty, které jsou jádrem dramatu, vedou proces vpřed. Testování a - je-li to možné - analyzování lidských problémů v dramatu žákům pomáhá čelit intelektuálním, fyzickým a emocionálním apelům.

V dramatu je možné udělat tři věci současně. Za prvé musíme vytvořit chování jiných lidí podle svědectví, pozorování, paměti nebo obrazovnosti. Za druhé musíme artikulovat svou osobní reakci, založenou na reálné nebo imaginativní zkušenosti, což akci dodá přesvědčivosti a smyslu. Za třetí se musíme distancovat jak od vytvořeného chování, tak od své osobní reakce, a to

# DRAMA V ANGLICKÉ ŠKOLE



V červnu 1990 přivezla Eva Machková z Velké Británie velkou krabici plnou různých časopisů, článků, zpráv o projektech, brožurkách, osnov a podobných materiálů o stavu "dramatu" neboli dramatické výchovy neboli tvořivé dramatiky nebo - chcete-li - dramiky na anglických školách.

Některé z materiálů pak přeložila, další stručně "převyprávěla" nebo zreprodukovala a to vše okomentovala a uvedla do patřičných souvislostí, takže z té změní nesourodého materiálu vznikla velice užitečná publikace, jejíž hodnota není ani zdaleka jen informativní. Drama v anglické škole, jak se stostránková knížka jmenuje, není jen pohledem za La Manche, ale je to především impuls pro ty, kterým leží na srdci stav našeho zruinovaného školství. Z publikace, kterou vydala ARTAMA spolu se Sdružením pro tvořivou dramaturgii v loňském roce, vybíráme podstatné části z osnov dramatické výchovy (neboli, jak angličané říkají, dramatu) pro děti od 5 do 16 let. Osnovy vydalo ministerstvo výchovy a vědy Velké Británie jako 17. svazek "série inspektorátu Její Výsosti" v roce 1989.



způsobem, který se obtížně zajišťuje v každodenním životě, v němž mohou být naše reakce a pocity spontánní.

K posuzování tohoto složitého procesu slouží řada pro drama specifických pojmů, k jeho ovládnutí užíváme celou škálu dramatických technik, forem a konvencí. Všem mají učitelé dramatu vyučovat.

(...) Právě proto, že je drama s angličtinou prostřednictvím jazyka, literatury a poezie těsně spojeno - nejzřetelněji ve formě scénářů - má také příbuznosti s médii a ostatními uměními - zejména s hudbou, tancem a výtvarnictvím.

Četné jsou možnosti vazeb dramatu k ostatním předmětům učebního plánu. V jádru toho, co zkoumá, sdílí drama zájmy s dějepiscem, zeměpisem, politikou, ekonomikou a náboženstvím. Jeho technik lze užívat jako učební metody například v tematické práci na prvním stupni školy nebo v cizích jazycích na druhém stupni. Drama dále zahrnuje divadelní umění a některé technologie

nebo aplikace věd, jako například v navrhování a vytváření scény nebo v ovládání zvuku a světla. Provozování divadla je jak kulturní, tak obchodní záležitostí.

Drama má žáky aktivně absorbovat a má být i zábavné. V optimálních případech může být mocnou sjednocující silou pro celou školu. Protože lidé musejí pracovat společně, má-li dramatický proces fungovat, hraje svou roli v žákově osobnostní a sociální výchově. (...)

(...) Pochopení, co může znamenat společná práce v rámci komunity nebo společnosti, a ocenění role jednotlivce v tomto podnikání, jsou dva z hlavních výchovných smyslů dramatu.

## ZÁMĚRY UČENÍ DRAMATEM

Prostřednictvím své práce mají žáci:

- pochopit výchovný, kulturní a sociální smysl dramatu;
- uvědomit si a naučit se rozeznávat dramatické konvence;

- naučit se používat škálu dramatických forem k vyjadřování myšlenek a citů;

- v praxi plynule, životně a s radostí užívat prostředků dramatického výrazu;

- umět vybírat a tvarovat látku tak, aby dosáhla maxima dramatického dopadu;

- oceňovat dramatické představení, a to jako účastníci i jeho diváci.

Drama kromě toho pomáhá při plnění dalších výchovných úkolů. Prostřednictvím práce v dramatu mají žáci:

- rozvíjet svůj smysl pro estetické chápání;

- prozkoumat množství lidských citů;

- dosáhnout jistoty při uplatňování svých schopností, zejména komunikování verbálního i neverbálního;

- naučit se respektovat druhé a - je-li to potřeba - spolehnout se na ně;

- plně si uvědomovat, jak funguje skupina, a radovat se z toho;

- získat smysl pro výsledek dokončením praktické práce, za niž jsou zcela nebo částečně odpovědní;

- umět si cenit svých výsledků jako jedinců i jako členů skupin, v nichž děti pracují;

- oceňovat hodnoty a postoje, a to jak vlastní, tak ostatních komunit.

## CÍLE

Následující učební cíle jsou souhrnné. První stadium má položit základy pro žákovu zkušenost s dramatem. Další stadia mají rozšířit a prohloubit předchozí výsledky. Tyto cíle bude nutné zvažovat v souvislosti se vzdělávacími cíli angličtiny v Národních osnovách, zejména v rámci profilových komponentů mluvení, naslouchání a čtení. Ačkoli jsou předkládány odděleně, v praxi jsou množstvím příležitostí k dramatickým aktivitám vzájemně spojeny.

Tyto aktivity mají u žáků ve věku sedmi let rozvíjet schopnosti:

- hrát si invencně a soustředěně, jak sami, tak s druhými;

- chápat rozdíl mezi "hraním jako" a skutečností a nacházet v tom potěšení;

- ztotožňovat se při hraní rolí s postavou a jednáním, například v dramatickém příběhu, ale i jako diváci živých představení;

- získat sebejistotu a schopnost převědčivě vyložit určitý názor;

# DĚTI ♥ HRY ♥ DIVADLO

- uvědomit si, že názory jednotlivců nejsou vždy stejné;

- naučit se pracovat společně na řešení lidských a praktických problémů;

- zkoumat rozdíly mezi správným a špatným v jednoduchých morálních dilematech prezentovaných prostřednictvím dramatu.

Ve věku 11 let mají být žáci schopni:

- vytvořit přesvědčivě role v specifických situacích;

- tvořit improvizované scény a účastnit se jich kvůli zkoumání určitých záměrů, které mohou mít například praktické, sociální nebo morální dimenze;

- umět strukturovat dramatické sekvence tak, aby sdělovaly význam;

- realizovat dramatický záměr jasným, ale nenásilným ovládnutím pohybu a hlasu;

- organizovat a rozvíjet materiály, barvy, světlo a zvuk k vytváření prostoru pro drama;

- užívat v dramatické akci artefaktů nebo rekvizit jakožto symbolů;

- zakusit vliv rituálu a podívané i ostatních strukturovaných prostředků a chápat, jak přispívají k vytváření dramatického významu;

- vybírat a používat původní materiál, relevantní a významný z hlediska dramatu;

- umět v dramatu rozeznávat dobrou práci při detailním a kritickém pozorování tvořených postav včetně výsledků a prožitých procesů.

Ve věku 16 let mají být žáci schopni:

- demonstrovat vědomosti o základních pojmech dramatu (...);

- užívat přiměřených struktur k zvládnutí dramatické akce;

- vyzkoušet různé nápady nebo neortodoxní přístupy při experimentování s improvizací a textem;

- rozeznat, že mohou existovat alternativní interpretace dramatického významu a že mohou být stejně platné;

- oceňovat podtext, když jazyk a akce fungují ve vzájemném protikladu;

- zmobilizovat škálu vypracovaných dovedností hlasu, pozice, pohybu a gesta k podpoře a rozvoji dramatické akce;

- integrovat zvuk a ticho, pohyb a klid, světlo a tmu při efektivním využití prostoru, v němž se odehrává dramatická akce;

- vytvořit improvizovaně nebo písemně drama pro druhé;

- chápat hlavní charakteristiky různých

druhů dramatu, mít praktickou zkušenost s vhodnou klasikou i současnými příklady;

- uplatňovat organizovanost, disciplínu a týmovou práci potřebnou pro předvedení dramatu před druhými, formální i neformální, ve škole i mimo ni;

- rozeznávat sociální konvence a stereotypy a být připraven je přezkoumávat;

- projevit pochopení a sympatii pro lidské a kulturní rozdílnosti. (...)

## ORGANIZACE NA PRVNÍM STUPNI ŠKOLY

Mladší děti z prvního stupně se mají účastnit sociální a dramatické hry. Mají dostat možnost vyzkoušet si množství rolí v promyšleně uzpůsobené oblasti her s využitím převleků a rekvizit. Tyto příležitosti může dále rozšířit použití dobře zvolených příběhů a témat, i loutek a hudebních nástrojů. Zaujetí učitele je tu životně důležité, protože imaginace, chápání i jazyk se rozvíjejí v apelativních situacích, které děti mají zkoumat. Žáci potřebují užívat drama jako součást každodenního procesu učení ve třídě a to znamená, že nemá být v týdenním rozvrhu odkázáno do omezeného časového úseku. Totéž se týká volby učebního prostoru. Rozhodujícím faktorem pro to, zda se drama odehrává ve třídě, nebo ve větším prostoru, jako je školní hala, je vhodnost prostředí pro dramatickou činnost.

Všichni učitelé prvního stupně, zejména ti, kteří za drama odpovídají, mají vědět, že příležitost rozvíjet dramatické pojmy, vědomosti, imaginaci, dovednosti a postoje dětí jsou obsaženy v jejich obecné zkušenosti z celého vyučování a že děti si mají také s pomocí osnov své školy uvědomit, čím drama přispívá v jednotlivých ročnících. Kde je na škole konzultant nebo koordinátor dramatu - nejspíše třídní učitel - je pomoc tohoto specialisty nejefektivnější, poskytuje-li rady při přípravě nebo hodnocení a při hledání dramatických možností plánované jednotky práce. Příležitost spolupracovat s druhým učitelem, někdy s jedním či oběma v roli, může úspěch vyučování zvýšit a umožnit méně zkušeným učitelům získat sebejistotu. Jestliže se škola rozhod-

ne soustředit se na projektovou metodu, využívající drama ke zkoumání historie nebo zeměpisu, přírodovědy nebo technologie, může konzultant koordinovat a vést práci a podněcovat učitele k práci týmové. V mnoha školách se drama uplatňuje na shromážděních, což zvyšuje hodnotu příležitosti k sdílení práce se zbytkem školy. (...) Užití techniky a konvencí dramatu může být ověřováno i ve vyučování náboženství.

## ORGANIZACE NA DRUHÉM STUPNI

Drama lze provádět s žáky ve věku 11 až 14 let různými formami a jako volitelný předmět je lze nabídnout čtrnácti až šestnáctiletým. Prospěch je větší, když je pro drama stanoven pravidelný čas, jestliže je plánován a jestliže trvá tak dlouho, aby se výsledky praktické práce plně rozvinuly. Zvláště cenné je, mají-li k dramatu žáci pravidelný přístup ve spojení s dalšími příležitostmi pro extenzivnější práci v delším časovém úseku a v určité fázi školního roku, nejlépe ve spojení s ostatními uměleckými předměty.

Školy mívají širokou škálu mimo-učebních dramatických činností, týdenní kluby, návštěvy profesionálních divadel a školní představení jsou příkladem rozšíření apod.

Organizace dramatu na druhém stupni školy je často na odpovědnosti jednotlivého učitele-specialisty. Tuto odpovědnost lze uplatnit ve zvláštním předmětovém oddělení, v oddělení angličtiny nebo v oboru tvořivých umění společně s předměty, jako je hudba, tanec, výtvarnictví, studium médií a návrhářství. (...)

Také nespécializovaní učitelé jsou stále více do dramatu vtahováni, proto mají specialisté podporovat a koordinovat jejich výuku a mají také fungovat jako konzultanti pro ostatní členy sboru, kteří mohou užívat dramatických metod například jako vychovatelé (...). Cenným způsobem podpory méně zkušených učitelů je společné vyučování a společné zpracovávání materiálů a lze je rozšířit do širokého spektra před-

mětových oddělení. Pro ta oddělení, která hledají aktivnější styl vyučování a učení se, mají být specialisté pro drama cenným pramenem informací. (...)

V rámci lokality se někdy vytvářejí sdružení učitelů dramatu s cílem poskytnout profesionální podporu a vedení. (...)

## ZÁVĚR

Horizonty dramatu jsou široké. Lze je určit jako samostatný předmět, nebo může být dramatická metoda aplikována na vyučování jiným předmětům, zejména jazykům, humanitním oborům a umění. Úspěšně vyučované drama rozvíjí mezosobní vztahy překračující rozdíly věku, pohlaví nebo tradice a pomáhá žákům porozumět své vlastní zkušenosti i výsledkům, stejně jako zkušenostem a výsledkům druhých a oceňovat je.

Dramatická práce žáků se stává především jejich vlastní skupinovou tvorbou, i když příspěvek jedinců může být skromný. Proto může vyučování dramatem přinést pocit satisfakce a radosti těm, kdo se ho účastní. Představení vytváří potřebu sebekázně a kolektivní odpovědnosti. Rozvíjí také rychlé myšlení a přizpůsobivost, umožňující navazování kontaktu s různými diváky.

Drama je však mnohem víc než cvičení metod nebo technik: má co dělat s rozvojem osobnosti a lidského ducha a s uplatněním sdíleného vzhladu. (...)

Z překladu Evy Machkové připravil  
□ JAROSLAV PROVAZNÍK

Publikaci  
**DRAMA V ANGLICKÉ ŠKOLE** si můžete objednat na adrese:  
ARTAMA, Centrum pro dětské aktivity, Sněmovní 7, 118 22 Praha 1  
stojí 12,- Kčs.